

földi hitelező a csődnyitás után befolyt összegek kiadását külön kielégítési joga alapján a Cs. t. 43. §-a értelmében, a csődnyitás előtt befolyt és a zárolt számlán kezelt összegek kiadását pedig, mint jogtalan gazdagodásból származó tömegtartozást. Ez utóbbi intézkedés — legalább e jogterületen — nyilván szakítást jelent a bizományi értékesítésből eredő követelések tekintetében kialakult és erősen támadott bírói gyakorlattal.¹²⁾ A hivatkozott jogszabályok természetesen nemcsak a pénzügyet ellen nyitott csőd-, hanem kényszerfelszámolási,¹³⁾ sőt csődönkívüli kényszerregeyzési eljárásban is alkalmazandók.¹⁴⁾

Felfogásunk szerint a külföldi hitelezőket illető és a zárolt számlákon tartott összegek legnagyobb biztonságát az nyujtaná, ha azok az egyes pénzügyintézeteknél épp úgy *külön alapként* kezeltetnének, mint a Magyar Nemzeti Banknál a Külföldi Hitelezők Alapja, továbbá ha az összes zárolt számlákon szereplő követelések — az intézményhitelek biztosítására alkotott jogszabályok analógiájára — külön — vagy előnyös kielégítésben részesülnének a pénzügyintézet fizetéseképtelensége esetén.

Ifj. dr. Nagy Dezső.

Semmis-e a jogügylet, mellyel a részvénytársaság saját részvényét megszerzi? A saját részvény szerzésének a tilalmát de lege lata a K. T. 161. §-a szabályozza. Ezen paragrafusnak sok hibáján kívül még egy lényeges fogyatékosága, hogy nem mondja meg magáról, hogy *lex perfecta*-e vagy *lex minus quam perfecta*. vagyis, hogy a tilalom ellenére létrejött jogügylet, mellyel a részvénytársaság a saját részvényeit visszaszerzi semmis-e, vagy pedig érvényes és csak a K. T. által előírt sanctió, az igazgatóság magánjogi és büntetőjogi felelőssége (K. T. 218.) következik be. A bírói gyakorlat ezt a vitás kérdést úgy oldotta meg, hogy érvényesnek tekinti a tilalom ellenére létre jött jogügyletet. Pl. C. 1544/1904. sz. Kúriai ítélet „a részvénytársaság saját részvényeinek zálogbavételére vonatkozó tilalomba ütköző ügylet megkötése csak az igazgatóság felelősségét, de nem kötött jogügylet hatálytalanságát vonja maga után.” Vagy C. 622/1900. „A K. T. 161. §-a csak azt mondja ki, hogy a részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni nem szabad, de a törvény eme rendelkezéséből, tekintettel a fenti §. 2. bekezdésére, mely szerint annak meg nem tartása csak az igazgatóság tagjainak a társaság hitelezőivel szemben való felelősségét vonja maga után, nem következik... az hogy... a fenti törvényszakasz ellenére történt részvénytársaság

¹²⁾ Dr. Weiszberger: Feltűnő felsőbbbírói döntések. P. J. 932. 6.

¹³⁾ 920/1917. M. E. r. 11. §.

¹⁴⁾ 921/1917., 3230/1929. és az 1410/1926. M. E. r. 55. és 98. §§.

vagy zálogbavétel semmis volna." A gyakorlat ezzel de legelata eldöntötte a problémát. Kérdés de lege ferenda helyese ez a szabályozás. E célból röviden áttekintjük néhány külföldi törvény szabályozását és a fontosabb bel- és külföldi reformterveket.

Németországban az 1870. évi törvényhozta először be a saját részvény megszerzésének a tilalmát. Ez a törvény még úgy hangzott: Die Actiengesellschaft darf nicht ihre eigene Actien... Tehát eredetileg semims volt a tilalomba ütköző jogügylet. Az 1884. évi német részvényjogi novella azonban már csak „soll nicht" mond, tehát ezóta érvényes a tilalomba ütköző ügylet. Az 1930. évi törvényjavaslat sem óhajtott változtatni ezen az állapoton. Változást hozott az 1931. szeptember 19-i Notverordnung, mely semmisség terhe mellett tiltja, a saját *ideiglenes részvények*, továbbá a *be nem fizetett* részvények megszerzését.

Svájcban a saját részvényszerzést tiltó 628. paragrafus: Die Actiengesellschaft darf ihre eigene Actien nicht erwerben. Ennek ellenére a Bundesgericht konkrét esetben a Kúriához hasonlóan döntött, és kimondotta, hogy az, aki részvényeit a részvénytársaságnak eladta, bíróilag érvényesítheti vételár követelését. A Bundesgericht ezen döntését a svájci irodalomban számosan támadták (pl. Alfréd Wieland).

Lichtensteini jog szerint (Art. 306.) a részvénytársaság semmisség terhe mellett nem szeresheti meg saját részvényeit.

Franciaországban feltétlenül semmis a tilalomba ütköző jogügylet, tekintet nélkül a felek jó vagy rosszhiszeműségére. A tilalomba ütköző tőzsdeügylet is semmis.

Olaszországban vitás, hogy a tilalomba ütköző jogügylet semmis-e vagy megtámadható-e a részvénytársaság által, vagy érvényes-e?

Kuncz 1926. évi javaslata a tilalomba ütköző részvényszerzést semmisnek tekinti, mégis a teljesen befizetett részvélynél ezt a semmisséget csak akkor lehet érvényesíteni, ha eladó rosszhiszemű. Kuncz 1932. évi javaslata elejti ezt a megkülönböztetést jó- és rosszhiszemű szerző között és csak egy esetben tekinti semmisnek a jogügyletet, ha a részvénytársaság nem teljesen liberált részvényét szerzi meg.

Dióhéjban bemutattuk fent a kérdésünkben fennálló különböző álláspontokat. A két különböző álláspont magyarázata az, hogy két ellentétes jogi érdek küzd egymással. Az egyik az az érdek, hogy a saját részvényszerzés tilalma csorbítatlanul fennmaradjon, ennek érdekében szükséges, hogy a tilalomba ütköző részvényszerzés semmis legyen, a másik jogi érdek a jóhiszemű eladó védelme, ennek érdekében szükséges, hogy a tilalomba ütköző részvényszerzés érvényes legyen.

Nézzük a két érdeket. Kétségkívül közérdek, hogy a részvényszerzési tilalom ki ne játszassék. A részvénytársaság, ami-

kor a saját részvényeit megszerzi, burkolt alaptőke leszállítást visz végbe. Már pedig elsősorban a részvénytársaság hitelezőinek prominens érdeke, hogy ez ne történhessék, hisz az alaptőke a legnagyobb garancia a követelésükre nézve, azért kívánatos, hogy a jogrend mindent elkövessen az alaptőke honzerválása érdekében. De sértheti a saját részvény visszaszerzése a kis részvényest is. Különösen ha a visszavásárlás érteken felül történik, úgy a vissza nem vásárolt részvények értéke csökken. A kis részvényes pedig esetleg nem tudja meggátolni, hogy a nagy részvényes a részvényeit drága áron eladja a részvénytársaságnak, és így a kis részvényes nyakán maradna az értéktelenné vált részvény.

De nem kisebb jogi érdek a jóhiszemű eladó védelme. A részvények eladása, legalább is normális időkben a tőzsdén szokott történni. Természetes, hogy minden egyes részvényes nem mehet el a tőzsdére. A gyakorlati életben ez rendszerint úgy szokott történni, hogy a részvényes átadja a részvényeit, valamely banknak eladás végett. A bank tőzsdediszponense az eladási megbízást tovább adja a tőzsdén egy ügynöknek, aki rendszerint keres oly ügynököt, kinek vételi megbízása van. Így az eladó rendszerint nem tudja és nem is tudhatja, hogy ki a vevő. Ha a banknál érdeklődne, az valószínűleg a banktitokra való hivatkozással megtagadná a felvilágosítást. De ha megadnák is a felvilágosítást, legjobb esetben az ügynökök nevét tudnák közölni. De, hogy ki áll a vevő ügynök mögött, azt maga a bank sem tudja, az pedig üzleti titkát minden bizonnyal féltve fogja őrizni. Ha most még meggondoljuk, hogy a lebonyolítás a Giro-egyesület révén clearing alapon történik, szinte lehetetlenség retrospective megállapítani a szembenálló feleket. Ily körülmények között nagy méltánytalanság volna, ha esetleg évek múltán arra ébredne a jóhiszemű eladó, hogy a vevő maga a részvénytársaság volt, és így az eladás semmis. Annál is inkább, mert az ily megtámadások nem akkor szoktak bekövetkezni, mikor a részvények árfolyama emelkedik és lucratív volna az eladóra nézve, hogy visszakapja a részvényeit, hanem ellenkezően, mikor a részvénytársasággal baj van, a visszaélések napfényre kerülnek, a hitelezők mindent megtesznek, menteni ami menthető. Nagy méltánytalanság volna, ha az eladó most kénytelen volna a közben értéktelenné vált részvényeit a magas árfolyamon visszavenni. Hisz ha a részvénytársaság nem veszi meg, annak idején megvette volna más, és nem érte volna károsodás. A vételár talán már nincs is meg. Ingatlanba fektette, vagy jóhiszeműen elköltötte, miből vegye vissza? Még méltánytalanabb volna a bizományosokat a kárért felelőssé tenni. Ez teljesen megbénítaná a tőzsdei forgalmat. Ha tehát valaki jóhiszeműen adja el a részvényeit a részvénytársaságnak, *(a jóhiszeműséget vélelmezni kell)*, úgy legyen érvényes a jog-

ügylet. Ha azonban az eladó tudja, hogy a vevő maga a részvénytársaság és így tudva közrejátszik a tilalom megszegésében, úgy nem méltó többé a jogrend oltalmára és legyen a tilomba ütköző jogügylet semmis. Megkívánja ezt az alaptőke konzerválásának a védelme. A semmisség vagy nem semmisség kérdésénél tehát csak egy szempont lehet: az eladó jó- vagy rosszhiszeműsége! Érdekes: mégis ezt a fontos szempontot, mint láttuk, eddig kellően nem méltányolták, csak Kuncz első javaslata tesz ily irányú lépéseket.

Ezzel szemben a szokásos megkülönböztetést a befizetett és be nem fizetett részvények között a jogügylet érvényessége szempontjából lényegtelennek tartjuk. Semmi indoka nincs, hogy a be nem fizetett ideiglenes részvény megszerzésénél szigorúbbak legyünk, mint a teljesen liberált részvényeknél. Mindkét részvény visszaszerzése sérelmes, mert csökkenti az alaptőkét. A teljesen befizetett részvény visszaszerzésénél csökken az alaptőke, mert a részvénytársaság visszafizeti a betétet. A nem teljesen befizetett részvény visszaszerzésénél meg csökken az alaptőke, mert egyrészt visszafizeti a részvénytársaság a már befizetett betétet, másrészt pedig lemond a betétről, mely bár nem volt befizetve, mégis aláírás által biztosítva volt. Mindkét alaptőke csökkenés sérelmes. De mért sérelmesebb a még be nem fizetett követelés elengedése, aminek a befolyása, mégis csak, többé vagy kevésbé, de bizonytalan, mint a már befolyt betét visszafizetése? Kuncz 1926-os javaslatában azzal indokolja az eltérést, hogy a be nem fizetett részvények jórészt az alapítók vagy társak tulajdonában vannak, akik a részvénytársaságnál levő nagy befolyásuk felhasználásával eláraszthatnák a részvénytársaságot ily részvényekkel és ezáltal illuzórikussá tehetnék az alaptőkét, a hitelezők nagy kárára. Nem helytálló ez az aggály. Ily esetekben az alapítók és említett társaik nyilván rosszhiszeműek és ezen az alapon semmis az ügylet. Ha pedig az volna az aggály, hogy a rosszhiszeműség bizonyítása nehéz, helyén való volna a K. T. 153. paragrafusának oly megváltoztatása, hogy a be nem fizetett részvény továbbadója továbbra is obligálva marad a be nem fizetett összeg erejéig, olyképp, amint a váltó forgatója felelős.

De a részvényjegyzés semmissége vagy érvényessége tekintetében csak az eladó jó- vagy rosszhiszeműsége lehet döntő.

Dr. Halom István.

A két-személyes magánjogi szemlélet válsága. Két évvel ezelőtt a Civiljogászok vitatársaságában a fenti címen tartott előadásomban utaltam arra, hogy a magánjog alapvető szemlélete két személyre rendezkedik be: a római jogi Aulus Agerius és Numerius Negidius, a jogi élet szinpadának szereplői. Ezt a két szereplőt szerződés, delictum, rit-